

Tieslietu ministrija

Brīvības bulvāris 36, Rīga, LV-1536; tālr.: 67036801, 67036716, 67036720; fakss: 67210823
e-pasts: pasts@tm.gov.lv; www.tm.gov.lv

Rīgā

_____ Nr. _____

Augstākajai tiesai

**Rajona (pilsētas) tiesu
un apgabaltiesu priekšsēdētājiem**

Valsts probācijas dienestam

Ģenerālprokuratūrai

*Par pārejas periodu atteikšanās no nosacītas
notiesāšanas gadījumā*

2025. gada 1. janvārī stājās spēkā grozījumi Krimināllikumā (turpmāk – KL) un Kriminālprocesa likumā (turpmāk – KPL), paredzot atteikšanos no brīvības atņemšanas soda nosacītas noteikšanas. Proti, ar grozījumiem tiek izslēgts KL 55. pants “Nosacīta notiesāšana”, kā arī KL 40. panta otrajā daļā, 43. panta otrajā daļā un 44. panta ceturtajā daļā ietvertais tiesiskais regulējumu saistībā ar brīvības atņemšanas soda nosacītu noteikšanu. Tāpat ar grozījumiem KPL no likuma 528. panta pirmās daļas 6. punkta, otrās un trešās daļas, 532. panta pirmās daļas 5. punkta, 543. panta trešās daļas 5. punkta, 634. panta ceturtais daļas 3. punkta un piektās daļas, 641. panta un 651. panta trešās daļas tiek izslēgts tajos ietvertais tiesiskais regulējums par brīvības atņemšanas soda nosacītu noteikšanu.

Šajā sakarā Tieslietu ministrija sadarbībā ar kompetentajām iestādēm vienojās, ka tiesību normu vienotas piemērošanas nolūkā būtu noderīgi sniegt redzējumu par iespējamo rīcību gadījumā, ja persona, kura līdz 2024. gada 31. decembrim notiesāta nosacīti, pēc 2025. gada 1. janvāra bez attaisnojoša iemesla neievēro nosacītas notiesāšanas pārbaudes laikā noteiktos pienākumus vai arī izdara jaunu noziedzīgu nodarījumu.

Ievērojot minēto, Tieslietu ministrija sadarbībā ar tiesību normu piemērotājiem ir izstrādājusi šo materiālu, kas varētu palīdzēt atteikšanās no nosacītas notiesāšanas pārejas periodā un kuru tiesību normu piemērotājs, ja uzskata par nepieciešamu, var izmantot darbā.

Vēlamies norādīt, ka tiesiskais regulējums, kas bija spēkā līdz 2024. gada 31. decembrim joprojām ir attiecināms uz personām, kurām brīvības atņemšanas sods ir noteikts nosacīti un kurām turpinās nosacītas notiesāšanas pārbaudes laiks pēc 2025. gada 1. janvāra, jo ar nosacītas notiesāšanas izslēgšanu no KL, netiek atcelts personām piemērotais brīvības atņemšanas sods.

KL 5. panta pirmajā daļā noteikts, ka nodarījuma (darbības vai bezdarbības) noziedzīgumu un sodāmību nosaka likums, kas bijis spēkā šā nodarījuma izdarīšanas laikā. Savukārt KL 5. panta trešajā daļā noteikts, ka likumam, kas atzīst nodarījumu par sodāmu, pastiprina sodu vai ir citādi nelabvēlīgs personai, atpakaļejoša spēka nav. KL 55. panta piektajā daļā bija noteikts, ka nosacīta notiesāšana var tikt noteikta, ja tiek gūta pārlicība, ka vainīgajam sodu neizciešot, tas turpmāk neizdarīs likumpārkāpumus, proti, tiek nospriests, ka noteiktais brīvības atņemšanas sods netiek izciests jeb netiek izpildīts. Izslēdzot no KL 55. pantu, t.i., nosacītu brīvības atņemšanas soda

piemērošanu, netiek paredzēts, ka pēc likuma grozījumu spēkā stāšanās piespriestais sods būtu izpildāms reāli, jo nelabvēlīgam tiesiskam regulējumam nav atpakaļejoša spēka. Ievērojot minēto, tām personām, kurām līdz 2024. gada 31. decembrim piemērota brīvības atņemšana nosacīti – tā izpilde turpināma kā līdz šim nosacīti, ar no nosacītas notiesāšanas izrietošajiem pienākumiem un tiesībām.

Turklāt vēršam uzmanību, ka saskaņā ar KL pārejas noteikumu 34. punktā noteikto KL regulējums par soda noteikšanu par vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem un pēc vairākiem spriedumiem, kas bija spēkā līdz 2024. gada 31. decembrim, ir piemērojams attiecībā uz personām, kuras noziedzīgos nodarījumus izdarījušas līdz 2024. gada 31. decembrim. Tas nozīmē, ka sodi saskaitāmi ne tikai atbilstoši tam tiesiskajam regulējumam, kas bija ietverts KL 50., 51. un 52. pantā līdz grozījumu spēkā stāšanās brīdim, bet arī atbilstoši KL 55. panta desmitajā daļā noteiktajam, proti, ka, ja nosacīti notiesātais pārbaudes laikā izdara jaunu noziedzīgu nodarījumu, viņam piespriestais sods ir izpildāms un tiesa nosaka sodu saskaņā ar KL 51. un 52. pantā paredzētajiem noteikumiem. Savukārt, ja persona, kas notiesāta nosacīti, jaunu noziedzīgu nodarījumu tai noteiktajā pārbaudes laikā izdara pēc 2025. gada 1. janvāra, personas sods nosakāms pēc jaunā normatīvā regulējuma atbilstoši KL pārejas noteikumu 35. punktam. Proti, ja ir stājies spēkā un nav izpildīts nolēmums par noziedzīgiem nodarījumiem, kuri izdarīti līdz 2024. gada 31. decembrim, un ir stājies spēkā un nav izpildīts nolēmums par noziedzīgiem nodarījumiem, kuri izdarīti pēc 2024. gada 31. decembra, galīgais sods pēc vairākiem nolēmumiem nosakāms atbilstoši likuma regulējumam, kas ir spēkā no 2025. gada 1. janvāra.

Vienlaikus attiecībā par gadījumiem, kad nosacīti notiesātais pēc 2025. gada 1. janvāra nepilda tam pārbaudes laikā uzliktos pienākumus, vēršam uzmanību, ka ar minētajiem grozījumiem nav notikusi atteikšanās no tiesiskajām sekām, kādas paredzētas par šo pienākumu nepildīšanu. Proti, gan nosacītas notiesāšanas nepildīšanas gadījumā (likuma redakcijā, kas bija spēkā līdz 2024. gada 31. decembrim), gan arī probācijas uzraudzības neievērošanas gadījumā (likuma redakcijā, kas ir spēkā no 2025. gada 1. janvāra) ir noteiktas tiesiskas sekas, ja persona nepilda sev uzliktos pienākumus, atšķiras vien izciešamā vai aizstājamā soda daļa.

Šajā gadījumā vēršam uzmanību uz to, ka grozījumi, kas stājās spēkā 2025. gada 1. janvārī, paredz nosacītas brīvības atņemšanas vietā turpmāk ļaut piemērot pamatsodu – probācijas uzraudzība, jo tā ir kļuvusi par pilnvērtīgu alternatīvu nosacītai notiesāšanai, ņemot vērā, ka probācijas uzraudzība satura un izpildes ziņā ir pilnībā identiska nosacītas notiesāšanas pārbaudes laika uzraudzībai. Vienīgā atšķirība ir tāda, ka probācijas uzraudzības nepildīšanas gadījumā, tiek aizstāts neizciestais soda laiks, savukārt nosacītas notiesāšanas neievērošanas gadījumā notiesātajam tiek izpildīts tam piespriestais brīvības atņemšanas sods pilnā tā apjomā, neskatoties uz to, cik ilgu pārbaudes laiku notiesātais bija ievērojis nosacītas notiesāšanas nosacījumus. Tas nozīmē, ka gan pēc vecā regulējuma – nosacītas notiesāšanas gadījumā, gan arī jaunā regulējuma – probācijas uzraudzības piemērošanas gadījumā, notiesātajam, kas nepilda tam pārbaudes laikā uzliktos pienākumus, pastāv likumā noteiktas sekas.

Vienlaikus ievērojot, ka nosacītas notiesāšanas neievērošanas sekas ir bargākas par probācijas uzraudzības neievērošanas sekām, nosacītas notiesāšanas neievērošanas gadījumā būtu jāvadās pēc KL 5. panta otrajā daļā ietvertā labvēlības principa, proti, pēc līdzības ar KL 38.¹ panta septītajā daļā noteikto, t.i., ja nosacīti notiesātais bez attaisnojoša iemesla nepilda kriminālsodu izpildi reglamentējošā likumā paredzētos vai soda izpildes iestādes noteiktos pienākumus, tiesa, pamatojoties uz soda izpildes iestādes iesniegumu, var pieņemt lēmumu par spriedumā noteiktā brīvības atņemšanas soda izpildīšanu, bet uz termiņu, kas nepārsniedz atlikušo pārbaudes laiku. Proti, izpildāmā brīvības atņemšanas soda apmēram gan pēc vecā regulējuma, gan jaunā nevajadzētu pārsniegt atlikušā pārbaudes laika termiņu, jo tādējādi tiktu pārkāpts KL 5. panta otrajā daļā ietvertais labvēlības princips. Līdz ar to, lemjot par izpildāmo brīvības atņemšanas soda apmēru situācijā, kad persona neievēro tai pārbaudes laikā uzliktos pienākumus, būtu nepieciešams vadīties pēc tā regulējuma, kas personai katrā konkrētā gadījumā būtu labvēlīgāks, turklāt ņemot vērā, ka izpildāmais brīvības atņemšanas soda apmērs nepārsniedz atlikušo pārbaudes laiku.

Piemēram:

Piespriesta b/a uz 1 gadu ar p/l uz 2 gadiem, tad:

Ja persona būs izturējusi p/l 7 mēnešus, tad izpildāmā b/a būs 1 gads – labvēlīgāk pēc vecā regulējuma (pēc jaunā regulējuma izpildāmā b/a būtu 1 gads un 5 mēneši, kas ir nelabvēlīgāk);

Ja persona būs izturējusi p/l 1 gadu, tad arī izpildāmā b/a būs 1 gads;

Ja persona būs izturējusi p/l 1 gadu un 7 mēnešus, tad izpildāmā b/a būs 5 mēneši - labvēlīgāk pēc jaunā regulējuma (pēc vecā regulējuma izpildāmā b/a būtu 1 gads, kas ir nelabvēlīgāk);

Vienlaikus līdzīgi kā tas ir paredzēts KL 38.¹ panta septītajā daļā izpildāmais brīvības atņemšanas soda laiks nevar būt ilgāks par:

- 1) trim mēnešiem, ja nosacīta brīvības atņemšana bija noteikta par kriminālpārkāpumu;
- 2) trim gadiem, ja nosacīta brīvības atņemšana bija noteikta par mazāk smagu noziegumu;
- 3) pieciem gadiem, ja nosacīta brīvības atņemšana bija noteikta par smagu vai sevišķi smagu noziegumu.

Visbeidzot vēršam uzmanību, ka ar nosacītu notiesāšanu saistītie jautājumi neskaidrību gadījumā risināmi KPL 651. panta “Ar sprieduma un lēmuma izpildi saistīto jautājumu izlemšanas kārtība” paredzētajā kārtībā.

Aicinām šo apkārtrakstu izplatīt prokuroriem, tiesnešiem un Valsts probācijas dienesta darbiniekiem informācijai un turpmākai izmantošanai darbā.

Apkārtraksts ir publicēts arī Tieslietu ministrijas mājaslapā (<https://www.tm.gov.lv/lv/kriminaltiesibas> “Nozares politika” – “Krimināltiesības” – “Metodiskie materiāli” - “Apkārtraksti”) un ir pieejams jebkuram interesentam.

Valsts sekretārs

M. Papsujevičs

Bleive 67036988